

TRASHËGIMIA KULTURORE NË

FO KU S.

TRASHËGIMIA KULTURORE NË SHQIPË

TRASHËGIMIA
KULTURORE NË
FO
KU
S.

BOTIMI I TEKSTEVE BURIMORE
MBI PRAKTIKAT E RUAJTJES DHE
MENAXHIMIT TË TRASHËGIMISË
KULTURORE NË GJUHËN SHQIPE

Titulli: “Trashëgimia Kulturore në Fokus: Botimi i teksteve burimore mbi praktikat e ruajtjes dhe menaxhimit të trashëgimisë kulturore në gjuhën shqipe”

Botimi është mundësuar nga “Trashëgimia Kulturore pa Kufij Shqipëri” (Cultural Heritage without Borders Albania (CHwB Albania) me mbështetjen financiare të Suedisë nëpërmjet Agjencisë Ndërkombëtare për Zhvillim.

Përkthimet nga origjinali: Të ndryshëm referuar në çdo dokument përkatësisht

Redaktoi: Boiken Abazi

Parathënie për botimin nga: Elena Mamani, Lorenc Bejko dhe Boiken Abazi

Koordinoi procesin e përkthimeve dhe publikimit:

Elena Mamani, Regina Vathi, Pezana Rexha

Foto: © Bjori Thana, Regina Vathi

Dizajni: Ina (Hina) Shkëmbi, Joniz Osmanagaj

© CHwB Albania © ICOMOS Albania

Viti i botimit: 2023

196 f.: me foto ; 21 x 21 cm

ISBN: 9789928801081

1.Pasuria kulturore 2.Ruajtja dhe restaurimi 3.Menaxhimi 4.Shqipëri

904 :72 .03(496.5)

Shtëpia Botuese: “Graphic Line-01”

This work is distributed under the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 licence, which enables re-users to copy and distribute the material in any medium or format in non-adapted form only, for non-commercial purposes only, and only so long as attribution is given to the creator.

Ky botim publikohet bazuar në licencën nga “Creative Commons BY-NC-ND 4.0”, e cila u mundëson ripërdoruesve të kopjojnë dhe shpërndajnë materialin në çdo mënyrë komunikimi ose format, por vetëm duke mos kryer përshtatje të formës, duke mos e përdorur për qëllime tregtare, si dhe për aq kohë sa i jepet krijuesit atributi përkatës.

REZOLUTAT E SIMPOZIUMIT NDËRKOMBËTAR PËR KONSERVIMIN E QYTEZAVE HISTORIKE

Asambleja e 4-t e Përgjithshme e ICOMOS-it (1975).

ICOMOS

Përkthyer nga: Sonila Kora.
Redaktuar nga: Boiken Abazi.

Versioni origjinal ©ICOMOS. Ky përkthim nuk është përkthim zyrtar ICOMOS-it. Ky përkthim në gjuhën shqipe botohet me lejen e ICOMOS-it, por nën përgjegjësinë e vetme të përkthyesit/botuesit.

Shkruar më 4 janar 2012

1. Parimet e përgjithshme të përcaktuara në Rezolutat e "Bruges"-it (viti 1975) mund të zbatohen pak a shumë në mënyrë universale për konservimin e qytezave historike. Megjithatë, zbatimi i këtyre rezolutave duhet të marrë parasysh problematikat specifike sociale, ekonomike dhe politike të rajoneve të ndryshme të botës. Qytezat historike mund të klasifikohen në tipologji të ndryshme të cilat karakterizohen nga probleme të përbashkëta dhe veçori specifike dalluese, si për shembull madhësia, konteksti kulturor, funksioni ekonomik, etj. Masat e marra për rijetëzimin dhe rehabilitimin e qytezave të tilla duhet të respektojnë të drejtat, zakonet dhe aspiratat e banorëve të tyre dhe duhet t'u përgjigjen qëllimeve dhe objektivave të komunitetit. Për rrjedhojë, si nga pikëpamja strategjike ashtu edhe taktike, çdo rast duhet të gjykohet në kuadër të kontekstit të tij.
  2. Në vendet e industrializuara qyteza historike ishte një qendër e rëndësishme që shpesh u anashkalua nga vala e industrializimit të shekullit të 19-të dhe zhvillimi urban. Si rregull, roli ekonomik i qytezave të tilla është ai një qendre të një zone bujqësore, që u jepte atyre karakteristika që i bënin të dallueshme prej qyteteve më të mëdhenj:
    - qyteza historike ende nuk është zgjeruar përtej bërthamës së saj historike (një tipar pamor që vazhdon të mbizotërojë) dhe me raste ka ruajtur muret e saj,
    - bërthama historike e qytetit ende shenjon qendrën e jetës shoqërore dhe biznesit, si dhe përmbanë një pjesë të konsiderueshme të objekteve të banimit,
    - peizazhi përreth është ende thuajse i pacenuar dhe pjesë përbërëse e imazhit të qytetit,
    - sa i takon popullsisë dhe punësimit, në shumë raste ekziston ende një strukturë e ekuilibruar dhe e larmishme e komunitetit: shumë pak qyteza historike janë monostruktura ekonomike që varen nga proceset e prodhimit në masë.
  3. Qyteza të tilla rrezikohen nga gjëra të ndryshme:
    - ato mund të vuajnë nga mungesa e aktivitetit ekonomik që çon në emigrimin e popullsisë të tyre drejt qendrave më të mëdha, dhe për pasojë sjell braktisjen dhe degradimin e tyre.
  - edhe në ato raste kur nga pikëpamja numerike popullsia është e qëndrueshme, për shkak të trafikut apo shqetësimeve të tjera mund të ketë ende një prirje që banorët të zhvendosen në lagjet moderne në periferi të qytetit, duke çuar në braktisjen e qendrës historike të tij.
  - nga ana tjetër, aktiviteti i tepruar ekonomik mund të shkaktojë prishje të strukturës së vjetër dhe futjen e elementeve të rinj që prishin harmoninë e mjedisit urban.
  - masat për ta përshtatur qytetin me aktivitete dhe funksione moderne mund të kenë ndikime të ngjashme. Për shembull, turizmi, i cili mund të jetë një mjet legjitim për rijetëzimin ekonomik, mundet gjithashtu të ketë një ndikim negativ në pamjen dhe strukturën e qytetit.
  - rritja e infrastrukturave sociale, si shkollat dhe spitalet, mund të shkatërrojnë raportet proporcionale të qytetit si dhe të ulin nivelin e shërbimeve të tij.
4. Në vendet në zhvillim, rritja e shpejtë e popullsisë dhe fluksi në rritje i njerëzve drejt qyteteve rrezikon të shkatërrojë strukturën ekzistuese të vendbanimeve. Identiteti kombëtar dhe kulturor i këtyre shteteve do të varfërohej në mënyrë të pakthyeshme nëse do të lejohej atrofizimi i lidhjeve të tyre me të kaluarën, që i ka mbijetuar kohës. Asnjë prej këtyre lidhjeve nuk ka rëndësi më të madhe sesa mjedisi autokton arkitektonik që ka evoluuar gjatë shekujve në përgjigje të kushteve lokale fizike dhe klimatike, në aspektin e strukturës së vendbanimeve, formës së banesës, teknikës së ndërtimit dhe përdorimit të materialeve lokale. Qeveritë duhet të ndërgjegjësohen për nevojën e intensifikimit të përpjekjeve të tyre për të ruajtur cilësitë pozitive të mjedisit autokton urban dhe rural, dhe për t'u dhënë autoriteteve të planifikimit përgjegjës dhe autoritetin për mbrojtjen e qytezave të tyre historike nga trysnia e zgjerimit të tepruar dhe e industrializimit.
  5. Për t'iu kundërvënë rreziqeve që kërcënojnë qytezat historike nevojiten strategji dhe masa në nivele të ndryshme:
    - i. Politikat rajonale duhet të marrin parasysh nevojat specifike të qytezave historike dhe duhet të sigurojë konservimin e tyre duke u caktuar atyre një rol në përputhje me strukturën e tyre

- të veçantë: mbi të gjitha, funksioni ekonomik i qytezave historike duhet të zgjidhet në mënyrë të tillë që të mos çojë as në shpërbërjen dhe as në braktisjen e substancës dhe strukturës historike;
- ii. për ta realizuar këtë duhet të ketë koordinim në fazën e planifikimit të të gjitha politikave të autoriteteve publike që kanë lidhje me qytetin, si për shembull vendndodhja e industrisë, rrjeti i transportit dhe shërbime të tjera rajonale.
  - iii. në nivel vendor, planifikimi duhet gjithashtu të njohë nevojën për të ruajtur dhe shtuar vlerat e veçanta të qytetit, dhe duhet të synojë:
    - a) të ndjek shkallën proporcionale ekzistuese të qytetit në të gjitha zhvillimet e reja, të respektojë karakterin e tij, ndërtesat mbizotëruese dhe lidhjen e tij me peizazhin,
    - b) të ruajë cilësitë e veçanta pamore të hapësirave urbane, rrugëve dhe shesheve jo vetëm në disa “ishuj të izoluar tradicional”, por në të gjithë strukturën e qytetit, në mënyrë që të sigurohet të paktën një rrjet lidhës mes pikave kryesore të interesit,
    - c) të shmangë shkatërrimin e elementeve historike, humbja e përgjithshme e të cilave do të ishte e pakthyeshme, edhe pse në pamje të parë mund të duken jo shumë të rëndësishme,
    - d) të kërkojë përdorime të reja të përshtatshme për objektet e boshatisura që rrezikojnë të degradohen.
  - iv. duhet të zhvillohen metoda për kryerjen e sondazheve (rilevimeve), vlerësimeve dhe mbrojtjen e karakterit të qytezave historike si premisë e konservimit të tyre. Duhet të merren tërësisht parasysh problemet teknike, ligjore dhe financiare. Shkëmbimi i përvojave është një ndihmesë e rëndësishme. “Qendra e Dokumentimit UNESCO-ICOMOS” mund të marrë përsipër grumbullimin e informacionit përkatës për ta vënë në dispozicion të të gjithëve.
  - v. Së fundi, është thelbësore të nxitet tek banorët e qytezave historike dhe përfaqësuesit e tyre politikë ndjenja e krenarisë për mjedisin e tyre historik dhe ndjenja e përgjegjësisë për mirëmbajtjen e tij, si një kusht themelor për

- suksesin afatgjatë të politikave të konservimit.
6. Në shumë shtete konservimi i qytezave historike ka qenë kryesisht rezultat i nismave lokale, dhe aktivitetet të tilla të vlefshme duhet të inkurajohen dhe të mbështeten. Megjithatë, problemet e konservimit urban po bëhen gjithnjë e më komplekse për nismat individuale dhe lokale. E ardhmja duhet të sjell legjislacion më të fortë dhe më gjithëpërfshirës kombëtar dhe rajonal për të inkurajuar konservimin e qytezave historike dhe për t’i mbrojtur ato nga rreziku që vjen prej spekulimeve financiare me pronat.

“Rothenburg ob der Tauber”, 29-30 maj 1975.